

Dutkan- ja ovdánahttinruđat (FoU-ruđat) SÁNAGas Ruđaid juolludannjuolggadusat

Sámi našuvnnalaš gealbobálvalusa DjO-stivra - psyhkalaš dearvvašvuodasuddjen ja gárrendilledikšu (SÁNAG) juolluda gitta 2 milj. ruvnno rádjai jahkásaččat dutkan- ja ovddidanprošeavttaide maid ulbmil lea háhkat ođđa máhtu ja vugiid psykalaš dearvvašvuoda, gárrenmirkkuid ja sorjjasvuoda birra sámi álbmogii Norggas. Fásta ohcanáigemearri lea juohke jagi golgotmánu 31. beaivve (dii.12.00).
SÁNAG DjO-stivrra mearrida jahkásaš vuoruhuvvon surggiid jagi ovdal.

1. Juolludeami bajimus láidestusat	1
2. Ovttasbargu SÁNAG:in	2
3. Prošeavttat maidda sáhtta ohcat doarjaga.....	2
4. Ohcanvuogádat ja ohcanskovvi	2
5. Ohcci gelbbolašvuhta ja geatnegasvuodát	3
6. Ehtalaš ráva/dohkkeheamit	3
7. Bušeahhta	3
8. Raporterengáibádus	3
9. Ohcamiid meannudeapmi	3
Geatnegahttojuvvon mielddusat	6

1. Juolludeami bajimus láidestusat

SÁNAG:s leat čuovvovaš váldosuorggit dutkan- ja ovddidanruđaid juolludeami vuoruheamis, ja háliidit ahte prošeavttat galget nu bures go vejolaš speadjalastit iešguđet sámi guovlluid viidodaga ja girjáivuoda. Mii háliidit prošeavttaid main lea fokus lulli-, julev- ja mearrasámi diliide buot vuoruhansurggiin.

Fuomáš: Čuoggát leat biddjon sahtedohko ja dain lea seamma vuoruheapmi.

Dearvvašvuhtii guoski rasttideaddji prošeavttat sámi álbmogis

- Duohtavuohta- ja seanadeapmi
- Boazodoallu
- Rasisma, vealaheapmi ja/dahje sámevašši
- Internáhttaeallin
- Traumat ja/dahje historjjálaš traumat
- Veahkaválddalašvuhta, vearddagut ja fuolahusváillálašvuhta
- Bearašfierpmádat ja báikegottit
- Čearddalaš identitehtaovddideapmi

Álbmotdearvvašvuoda- ja dearvvašvuodabálvalusaid ovddidanprošeavttat heivehuvvon sámi álbmogii

- Dearvvašvuoda ovddideaddji ja/dahje eastadeaddji bealit ja doaimmat
- Mánáid, nuoraid ja rávisolbmuid bajásšaddan ja/dahje eallindilli
- Klinihkalaš dutkamat
- Sámi geavaheaddjiváikkuheapmi dearvvašvuodabálvalusain

- E-dearvvašvuohta/digitála dearvvašvuođafálaldagat
- Iešsoardineastadeapmi
- Ovttasdoaimman

2. Ovttasbargu SÁNAG:in

Buot prošeavttat mat ožžot DjO-ruhtadeami galget ovttasbargat SÁNAG:in. SÁNAG:s galgá leat okta dahje eambbo dain rollain:

- Prošeaktaeaiggát (ovddasvástideaddji ásahus)
- Prošeaktajodiheaddji
- Prošeaktamielbargi
- Bagadalli / veahkkebagadalli
- Ovttasbargoguoibmi

3. Prošeavttat maidda sáhtá ohcat doarjaga

Dutkanprošeavttas/Ph.d./Poasttas. Doc

Dutkanprošeavttain, mat fátmastit medisiinnalaš ja dearvvašvuođafágalaš dutkama, ferte organiseren ja válljen leat medisiinnalaš ja dearvvašvuođafágalaš dutkama láhkaásahusaid mielde. Go ohcá Ph.d. stipeandda de galgá prošeaktajodiheaddjis leat doavttirgráda dahje vuosttašamanueansa gelbbolašvuohta. Prošeaktajodiheaddji gelbbolašvuođa galgá duođastit ja bidjat mielddusin ohcamii.

Innovašuvdna ja fágaovdánahttin

Innovašuvdna dearvvašvuođabálvalusas lea ovdánahttit ođđa buktaga, bálvalusa, ođđa buvttadanproseassa dahje ođđa organisašuvdnahámi buoret kvalitehtii, buoret beaktilvuhtii ja eanet duhtavašvuhtii sihke sámi geavaheddjiin ja bargiin. Ii gáibiduvvo ahte prošeaktajodiheaddjis lea doavttergráda dahje vuosttašamanueansa gelbbolašvuohta go lea sáhka innovašuvnnas ja/dahje fágaovddidanprošeavttain. Prošeaktajodiheaddjis berre leat gelbbolašvuohta ovddidan/kvalitehtabarggus.

Álggahanstipeanda

Sáhtá ohcat doarjaga álggahanstipendii gitta 3 mánotbaji bargguide main čállá beavdegirjji/prošeaktačilgehusa ph.d.-stipendii ja poastadoktii. Galgá ohcat dábálaš ohcanskoviin, muhto ii vurdojuvvo ahte galgá leat ollislaš čoahkkínbeavdegirji/prošeaktačilgehus. Dan sadjái ferte bidjat mielddusin eanemusat 4 siiddosaš prošeaktaevttohusa. Álggahanstipeandda ohcamis galgá leat unnimusat okta mastergráda.

Prošeaktaovddideapmi

Jus ohcci ii leat geargan / barggatkeahtes prošeaktajurdda, de sáhtá son ohcat prošeaktaovddidanruđaid gitta 3 mánnosaš áigodahkii vai sáhtá ráhkadit beavdegirjji/prošeaktačilgehusa. Vurdojuvvo ahte prošeaktaevttohus čuovvu daid gáibádusaid mat leat čilgejuvvon dán bagadusas. Prošeaktaovddidanohcamis berre plána čállot boahttevaš ovttasbargoguimmiide.

4. Ohcanvuogádat ja ohcanskovvi

Ohcamis galgá leat prošeaktačilgehus nugo lea čilgejuvvon ohcanbagadusas. Ávžžuhit geavahit Dearvvašvuođa Davvin prošeaktačilgehusa málle ja rávvagiid mat čuvvot dán málle (mállet ja rávvagat gávdnojit "Oza" fáluš Dearvvašvuohta Davvin siiddus:

<https://www.helse-nord.no/forskning-og-innovasjon/forskningsmidler-i-helse-nord/>).

Ohcan sáddejuvvo elektrovnnalaččat e-poasttain mas leat vuolláičállosat golmma PDF-fiillas.

- Ohcanskovvi
- Protokolla/prošeaktačilgehus/prošeaktaevttohus
- Eará mildosat, čohkkejuvvon goalmát PDF-fiillii (omd. vuodđobálká/vuodđobálká duodaštus, ovttasbargošiehtadus, CV)

5. Ohcci gelbbolašvuohta ja geatnegasvuodát

Ohccis berre leat dutkangelbbolaš dahje galgá leat bagadalli geas lea dr.gr. Álgostipendii sáhtta dohkkehit plána čatnan dihte alcces dutkangelbbolaš bagadalli. Mii gáibidat dasto PhD-prošeavttaide ahte ohccit fertejit ohcat beassat UiT PhD-programmii, jus eai boade ovdan earenoamáš sivat dasa ahte ohcet eará sajiin. Olbmot geat devdet 70 jagi dahje eanet ohcanjagi eai sáhte ohcat.

6. Ehtalaš ráva/dohkkeheamit

Prošeavttat maidda dearvvašvuodadutkanláhka guoská, fertejit oazžut dohkkeheami medisiinnalaš ja dearvvašvuodafágalaš dutkanetihka Regiovnalaš lávdegottiin (REK) ovdal go álggahuvvojit. Dálkkasgeahččaleapmái ferte ohcat lobi Stáhta dearvvašvuodadoaimmahagas. Dutkanprošeavttaid maidda Dearvvašvuodadutkanláhka ii guoskka, dohkkeha Norgga dutkandáhtaid guovddáš (NSD). Dasa lassin čuvvot prošeavttat maid SÁNAG DjO ruhtada mearriduvvon Sámi dearvvašvuodadutkama etihkalaš njuolggadusaid (njuolggadusat gávdnojit Sámi dearvvašvuodadutkama áššedovdi etihkalaš lávdegottis [Sakkyndig etisk komité for samisk helseforskning](#)).

7. Bušeahtta

- Sáhtta ohcat doarjaga bálkkáide, doaibmagoluide, bálvalusaid oastimii ja eará goluide.
- Ruðaid galgá ohcat kaleanddarjagi goluid gokčamii.
- Jus leat ohcan doarjaga eará ruhtadangálduin, de galgá almmuhit makkár eará ruhtadangálduin leat ohcan ruðaid.

Doaibma

Doibmii sáhttet gullat golut mat gusket geavaheddjiid váikkuheapmái, koordineremii dieduid čohkkemii ja čohkkemiidda, golut dieduid almmuheapmái registariin dahje álbmotiskkademiin, golut bohtosiid gaskkusteapmái dahje sullasaš.

- Ii addojuvvo doarjja čielga kvalitehtasihkkarastimii dahje sierra mátkkiide. Jorgaleapmái ii addojuvvo doarjja buhtes jorgalemiide, muhto dan sáhtta árvvoštallat dutkama dahje kvalitehtaprošeavtta oassin, omd. jorgaluvvon diehtjuohkinčállosat, miedihanskovit, jearahallanskovit jna.
- Addojuvvo doarjja konferánsaoassálastimii prošeavtta ovdanbuktima ja/dahje bohtosiid gaskkusteamii várás.
- Doarjja addojuvvo almmuhit čielga rabas olahanáigečállosiid jus organisašuvnnas, gos dutki lea barggus, ii leat almmuhanfoanda ja sullasaš. "Hybrid OA" almmuheapmi, mii mearkkaša ahte galgá friijaoastit artihkkaliid "giddejuvvon" dingonáigediedáhusain, ii máksojuvvo.

8. Raporterengáibádus

Son gii oazžu SÁNAG DjO-ruðaid, ferte geatnegahttit iežas buktit jahkebeallášaš raportta proseassa jođu birra meroštuvvon skoviin (geassemánu 1.b. ja guovvamánu 1.b.).

9. Ohcamiid meannudeapmi

Dakkaviđe manjá ohcanáigemeari meannudišgoahtá SÁNAG DjO-čállingoddi ohcamiid. Dát

mielddisbuktá ahte dárkkistit formálagáibádusaid (gáibádus ohccái, bákolaš mildosat). SÁNAG DjO-stivrra miellahtut árvvoštallet ieža leat go sii bealálaččat muhtumiidda dain. Ohcamat mat sáddejuvvojit maŋŋá ohcanáigemeari ja dat mat eai deavdde formálagáibádusaid, gč. Ohcanbagadus ii sáddejuvvo viidáset stivrri árvvoštallamii.

Stivra árvvoštallá ohcamiid doarjagaárvosačča ektui, beroškeahhtá jurddašuvvon ekonomalaš rámma. Juolludeamit addojuvvojit eanaš daidda prošeavttaide mat leat buoremusat ekonomalaš rámmaid siskkobealde.

9.1 Eavttut

SÁNAG DjO-stivra árvvoštallá. DjO-ruđaid juolludaneavttut leat **heivvolaččat SÁNAG:a mandáhtii ja prošeavtta kvalitehtii**, ja ohcamat mat eai gula SÁNAG:a mandáhtii eai árvvoštallojuvvo.

Deattuhuvvo ahte prošeavttat maidda juolluduvvojit SÁNAG DjO-ruđat galget sáhttit árvvoštallojuvvot ja daidda galgá leat áigeráddjejuvvon. Dieđalaš kvalitehta deattuhuvvo sakka.

Geatnegahtton
<u>Merkkašupmi SÁNAG mandáhtii</u> • Čujuhit go čuolmmat mat gusket sámi psykalaš dearvvašvuodagáhttemii, gárrendillái/sorjjasvuhtii ja/dahje somatihkkii? • Leat go prošeavtta bohtosat mielde buktimin ođđa máhtu ja/dahje vugiid psykalaš dearvvašvuodasuddjemii, gárrenávdnasiidda/sorjjasvuhtii ja/dahje somatihkkii sámi álbmogii? • Nanne go prošeakta sámi dearvvašvuodadutkama ja gelbbolašvuoda SÁNAG:s? • Lea go prošeakta oassin SÁNAG mandáhtas ja mearriduvvon áŋgiruššansurggiid siskkobealde? <u>Geavaheaddjiváikkuheapmi</u> • Sisttisdoallá go geavaheaddjiváikkuheapmi protokolla/prošeaktačilgehusa? • Čilgehus prošeavtta ulbmiljoavkku ávkkálašvuoda?
Kvalitehta árvvoštallan
<u>Metodologalaš nanusvuohhta</u> • Lea go prošeavtta ulbmil / dutkangažaldat čielgasit hábmejuvvon váldomihttomearri ja oassemihttomearri mielde? Lea go vuohkeválljen áigeguovdil čuolbmačilgehussii? • Leago metoda dohkkehuvvon/luohtehahti? • Lea go kvantitatiiva vuohki vuodustuvvon, ja leat go statistihkalaš fápmomearit čađahuvvon (doppe gos lea áššáiguoskevaš)? • Lea go kvalitatiiva vuohki doarvái bures ákkastallojuvvon, leago analysavuohki / lahknanvuohki doarvái oidnosii buktojuvvon ja lea go hábmejuvvon doarvái bures prošeavtta čuolbmačilgehusa ektui (doppe gos dat lea áššáiguoskevaš)? <u>Čađahanvejolašvuohhta</u> • Sáhtta go prošeakta čađahuvvot mearriduvvon áigemeari siskkobealde (erenomáš dehálaš PhD-prošeavttaid ektui)? • Lea go infrastruktuvara doarvái buorre? • Lea go jodiheaddji čatnaseapmi doarvái buorre? • Lea go bušeahhta bures ovdanbuktojuvvon, ja lea go dat realisttalaš?

Originála ja ávkkálaš

- Lea go prošeakta originála?
- Jus ii leat originála, de buktá goitge dutkan- ja innovašuvdnasuorgái dehálaš máhtu?

Geavaheaddjifátmasteapmi

- Váldojuvvo go geavaheaddji mielde olles mannolagas dahje muhtun osiin mannolagas vai geavaheaddji dárbbut váldojuvvojit vuhtii?
- Lea go čilgehus das mo geavaheaddjit fátmastuvvojit prošeavtta plánemii ja/dahje čadaheapmái?
- Lea go árra geavaheaddjifátmasteapmi?
- Lea go geavaheaddjifátmasteapmi integrerejuvvon vuogi mielde?
- Lea go gaskaneas ipmárdus geavaheddjiid ja prošeavtta gaskkas?

9.2 Mearridanváldi

- Stivrras lea mearridanváldi go eanet go bealli lahtuin leat čoahkis.
- Mearrádušat dahkkojuvvojit addojuvvon jienaid vuodul dábálaš eanetloguin. Go leat seamma mađe jienat, de lea stivrrajođiheaddjis duppaljietna.

Geatnegahttojuvvon mielddusat

	Dutkanprošeakta	Ph.d.- ja postdoc stipeanda	Innovašuvdna ja fágaovddideapmi	Álgostipeanda (3 mánu.)	Prošeaktaovddideapmi (3 mánu.)
Prošeaktajođiheaddji gelbbolašvuohta	doavttergráda dahje vuosttašamanueansa -gelbbolašvuohta	doavttergráda dahje vuosttašamanueansa -gelbbolašvuohta	ii gáibiduvvo dutkan-gelbbolašvuohta	doavttergráda dahje vuosttašamanueansa gelbbolašvuohta (ohccis ferte leat unnimusat mastergráda)	<i>Dutkanprošeakta:</i> doavttirgráda dahje vuosttašamanueansa-gelbbolašvuohta <i>Innovašuvdna ja fágaovddideapmi:</i> ii gáibiduvvo dutkangelbbolašvuohta
Prošeaktačilgehus (10 siiddu oktan refereansalisttuin ja govosiiguin)	Juo	Juo	Juo	ii	ii
Prošeaktaevttohus (2-4 siiddu oktan refereansalisttuin ja govosiiguin)	ii	ii	ii	Juo	Juo
Bargoaddi duođaštus virgelobi birra	Juo	Juo	Juo	Juo	Juo
Vuodđobálkká/vuodđobálkká duođaštus ja ve. oktagaslaš bálkálášhus (daidda geaid várás ohccojuvvo bálkárut)	Juo	Juo	Juo	Juo	Juo
CV/duođaštus (dasa geasa ohccojuvvo bálkárut) (CV: eanemusat 4 siiddu)	Juo	Juo	Juo	Juo	Juo
Bagadallanjulggastus	ii	Juo	ii	Juo	ii
CV/duođaštusbagadus(CV: eanemusat 4 siiddu)	ii	Juo	ii	Juo	ii
Ovttasbargošiehtadus SÁNAG:in	Juo	Juo	Juo	Juo	Juo
REK-dohkkeheapmi (sáhtta sáddejuvvo manjá)	Juo	Juo	Juo, jus dearvvašvuođadu tknláhka fátmasta	ii	ii
Personsuođjalusáittardeaddji (sáhtta manjil sáddejuvvot)	Juo	Juo	Juo	ii	ii
Sámi dearvvašvuođadutkama etihkalaš lávdegoddi (kollektiiva miehtan) (sáhtta sáddejuvvo manjá)	Juo	Juo	ii	Juo	Juo (dutkanprošeakta) li (innovašuvdna ja fágaovddideapmi)